

in 600 (str. 23). Verno sliko starih razmer so odkrila sovjetska izkopavanja v Karmir-Bluru (Tešebaini). Avtor podrobno proučuje urartski slog, skuša določiti pri tem severnosirske-hetitske vplive.

V nadaljnjem obširnem poglavju (70—121) je obdelana frigijska umetnost (Gordion). Zlasti opiraje se na podatke o kralju Midu (Midas), sklepa, da se je frigijska kultura v srednji Mali Aziji začela v prvi polovici 8. stoletja (str. 119). Njen razvoj (775—500) deli na štiri obdobja (str. 120 s.).

Slede poglavja o umetnosti Likijcev (str. 122—149), ki jo A. z njenimi nagrobnimi spomeniki označuje kot eno od »najbolj originalnih tvorb stare Anatolije« (str. 122). Segi nazaj do srede 6. stoletja.

Nekoliko krajša poglavja podajajo umetnostno zgodovino Lidijcev (str. 150 do 159), Karijcev (str. 160—166) in Peržanov (str. 167—174), kolikor gre za najdbe na ozemlju Male Azije.

Nato se vrne zopet h Grkom in obravnava njihov umetnostni razvoj po treh fazah (175—298).

Opombe k posameznim poglavjem, seznam slik, imensko in stvarno kazalo in velik zemljevid Male Azije (Anatolije) (za čas od 1200—300), vse to priča, da je avtor skušal kar najbolj olajšati uporabnost svoje monografije.

E. Akurgal je v obeh monografijah izčrpal najnovejše gradivo. Mnogo predmetov je tu prvič objavljenih. Obe njegovi temeljiti študiji, s katerimi je posrečeno izpolnil obstoječe vrzeli, bo z veseljem sprejel ne le umetnostni zgodovinar, ampak vsakdo, ki se zanima za kulturno življenje antičnega sveta, zlasti pa Male Azije.

V. Korošec

Jacques Pirenne, Histoire de la civilisation de l'Égypte Ancienne (avec la collaboration artistique d'Arpag Mekhitarian). (A la Baconnière-Neuchâtel-Suisse. Éditions Albin Michel). Paris, I—II, 1962, III, 1963.

Pisatelj, sin velikega belgijskega zgodovinarja (prim. Henri Pirenne, Srednjeveška mesta — gospodarska in socialna zgodovina Srednjeveške Evrope. Drž. zal. Slovenije 1956), ki je sam pravnik, se že več desetletij z izredno predanostjo bavi z zgodovino Starega Egipta. Njegov poskus podrobne, neposredno iz virov rastoče pravne zgodovine je v letih 1932—1935 zajel dobo t. i. Stare države, to je prvih šestih dinastij. V treh zajetnih zvezkih je delo izšlo kot »Histoire des institutions et du droit privé de l'Ancienne Égypte« (Éditions de la Fondation Égyptologique Reine Élisabeth, Bruxelles). V letih 1944—1956 je v sedmih zvezkih sledilo drugo delo »Les Grands Courants de l'Histoire Universelle« (Éditions de la Baconnière, Neuchâtel). S sedanjo kulturno zgodovino Egipta želi, kakor sam pravi, pokazati konstantne elemente v njenem dolgem razvoju in se pri tem opirati na minuciozno proučevanje virov in razvoja, ki iz njih odseva (str. I, 14).

Pirenne meni, da je v egiptovski zgodovini mogoče ločiti troje obdobji (cycles), ki imajo svoje značilne razvojne stopnje (phases). Po teh treh obdobjih je razdelil tudi obdelavo na tri zvezke. Ugodno je, da avtor v uvodu pregledno našteva to delitev (str. 15—30).

Prvo obdobje sega od predzgodovinskih začetkov v 4. tisočletju do konca »Stare države«, t. j. do konca šeste dinastije. Prva faza sega od nejasnih prvih začetkov do še ločenih držav Gornjega in Dolnjega Egipta. Kraljestvo v Gor-

njem Egiptu (glavno mesto Nechen) je fevdalnega izvora, medtem ko je po Pirennu kraljestvo Dolnjega Egipta nastalo pod vplivom tamkajšnjih trgovskih mest. V drugi fazi so vladarji Gornjega Egipta (prvi dve dinastiji sta iz Thinisa) združili obe državi v eno samo. V tretji fazi, za časa tretje dinastije (2778—2723), se monarhija centralizira. Za časa četrte in pete dinastije (v četrti fazi) vladavina postaja absolutna, medtem ko se v peti fazi (v času šeste dinastije) (2423—2263) osrednja oblast razkraja. Končno se v šesti fazi (proti koncu šeste dinastije) država fevdalizira.

V drugem obdobju, ki po avtorjevi delitvi sega od konca Stare države pa do konca 20. dinastije (1090), loči P. zopet šest razvojnih stopenj. Prvo označuje kot fevdalni razkroj in obsega prehodno dobo od Stare do Srednje države (od 7. do 10. dinastije). V drugi fazi (11. in 12. dinastija) se monarhija zopet utrdi na škodo fevdalnih elementov v nomah; v tem vidi Pirenne paralelo s prvima dinastijama Stare države. Ko vdor Hiksov ta razvoj za nekaj časa prekine, se v tretji fazi (1580—1339) monarhija za 18. dinastije centralizira. Z Amenofisom IV. se začenja po Pirennu četrta faza (1330—1225). Nastaja absolutna monarhija, ki vodi nekoliko tudi socialno politiko. Ta absolutizem se pa kmalu po Ramzesu II. začenja razkrajati. V naslednji fazi (1167—1090) vladarjeva moč še naprej slabi. Ko je Ramzes III. začasno še rešil obstoj države, se v šesti fazi (1167—1090) Egipt zopet fevdalizira.

Tretje obdobje zgodovine Egipta se razvija že mnogo bolj pod zunanjimi vplivi. Prvo fazo (1090—663, to je čas od 21.—25. dinastije) označuje P. kot razkroj fevdalizma; končno za nekaj let zagospodujejo (l. 671) Asirci nad Egiptom. V drugi fazi se za 26. dinastije (663—525) obnovi monarhija, ki uvede tudi nekaj socialnih reform. V to fazo uvršča P. tudi skoro 200 letno perzijsko gospostvo. Kot tretjo stopnjo absolutne monarhije šteje čas po Aleksandru Velikem, namreč dobo Ptolomejcev in 300 let rimskega gospostva. Kot četrto fazo pa označuje čas po veliki gospodarski krizi v Dioklecijanovem času.

Pirenne zaključuje svoje delo z osvojitvijo Egipta po Oktavijanu. Tudi ptolemejsko vladavino razmeroma kratko obdela (str. III, 372—407).

Velika odlika Pirennove Zgodovine civilizacije Starega Egipta so bogato uvrščene reprodukcije, delno v barvah. Dodaja jim pojasnila v pripombah. Posebno prednost daje tudi povezanost z viri, iz katerih izvaja avtor zlasti svoje pravnozgodovinske zaključke. Zdi se mi pa, da bi avtor iz skromnega gradiva želel pogosto izvajati kar preveč. Tako npr. trditve o faraonu Bokhorisu (720—715) kot zakonodajavcu so preveč optimistične.

J. Pirenne navaja k svojim izvajanjem tudi pripombe. V splošnem se mi zdi, da bo to po svojem obsegu monumentalno delo predvsem populariziralo zanimanje za kulturne pridobitve Starega Egipta.

V. Korošec

Wolf, Walter, Kulturgeschichte des Alten Ägypten (Kröners Taschenausgabe, Band 321) (zal. A. Kröner) Stuttgart 1962, mali 8°, VI + 532 str., 16 slik, 3 risbe v besedilu, zemljevid, časovna tabela.

O velikem zanimanju široke javnosti za Stari vzhod, posebno še za Stari Egipt, pričajo neprestano nove obdelave njegove zgodovine. Tak razveseljiv pojav je tudi ta knjižica v žepnem formatu, z zares bogato vsebino.

Pisatelja, ki je sedaj redni profesor za egiptologijo v Münstru, je Zgodovinski časopis že predstavil svojim bralcem kot avtorja »Svetá Egipčanov« (»Die Welt der Ägypter« v zbirki »Grosse Kulturen der Frühzeit«, Stuttgart 1954, 1962.